

ODJECI DJELOVANJA FRANA KURELCA KROZ SURADNJU S ILOČKOM BRAĆOM JAKŠIĆ

dr. sc. Maja Polić

Zavod za povijesne i društvene znanosti
HAZU u Rijeci
HR-51000 Rijeka
Ružićeva 5
maja.polic5@gmail.com

Marko Urem

Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci
HR-51000 Rijeka
Sveučilišna avenija 4
marko.urem01@gmail.com

Prethodno priopćenje

UDK 811.163.42.09Kurelac,F.
32-05Jakšić, A.
34-05Jakić, N.

U radu autori istražuju utjecaj hrvatskog filologa Frana Kurelca (Brugno u Lici, 1811. – Zagreb, 1874.), na intelektualni razvoj i nacionalnu svijest braće Adolfa i Nikodema Jakšića, odnosno njegovih suradnika i učenika iz istočne Hrvatske. Temelj istraživanja jest analiza korespondencije koja prikazuje Kurelčevu ulogu kao učitelja i domoljuba te njegov doprinos jezičnoj standardizaciji i hrvatskoj kulturnoj povijesti. Unatoč opsežnim istraživanjima o njegovu radu ovaj rad naglašava dosad manje poznatu dimenziju njegovih odnosa s mladima iz istočne Hrvatske dajući novi uvid u njegove pedagoške i društvene veze.

Ključne riječi: Fran Kurelac, Adolf Jakšić, Nikodem Jakšić, Ilok

UVOD

Povod istraživanju jest 150. obljetnica smrti hrvatskoga filologa Frana Kurelca koji je svojim djelovanjem i karizmom ostavio neizbrisiv trag u povijesti hrvatske filologije te u stvaralaštvu i prinosima mlađih generacija s kojima je dolazio u kontakt, a ponajprije sa svojim učenicima. Cilj je na konkretnim primjerima dvojice pojedinaca s područja istočne Hrvatske koji su korespondirali s Kurelcem utvrditi njihovu suradnju i odjeke Kurelčeva utjecaja. Istraživanje se temelji na analizi izvornoga gradiva, konkretno Osobnoga fonda Frana Kurelca pohranjena u Arhivu HAZU.¹ Iako su o Kurelčevu djelovanju objavljena brojna znanstvena i stručna istraživanja, njegov kontakt s mladeži iz istočne Hrvatske samo se usputno spominje.

BIOGRAFIJA FRANA KURELCA I OCJENA NJEGOVE UČITELJSKE AKTIVNOSTI NA PRIMJERU NEKADAŠNJE RIJEČKE GIMNAZIJE

Fran Kurelac, filolog, predvodnik riječke filološke škole i cijenjeni profesor i rodoljub, rođen je u Bruvnu u Lici 14. siječnja 1811. godine.² Gimnaziju je polazio u Karlovcu, ali nije završio redovito obrazovanje, što njegovi sugovornici i slušatelji nisu primjećivali jer je bio načitan i imao pregršt interesa. Na sveučilištima u Pragu, Beču, Pešti i Bratislavi slušao je predavanja iz talijanskog i francuskog jezika. Godine 1849. došao je na mjesto privremenoga namjesnog učitelja *narodnog jezika* na Kraljevskoj višoj gimnaziji u Rijeci i ondje se zadržao do 1854. kada je otpušten iz službe.³ Sam Kurelac u svojoj knjizi *Fluminensia ili koječega na Rēci izgovorenâ, spēvanâ, prevedenâ i nasnovanâ* zapisao je da je bio „učiteljem narodnoga jezika na Rēci kroz pet godin”.⁴ No, unatoč kratkom djelovanju ondje, snažno je utjecao na tamošnje učenike i profesore istaknuvši se prije svega jezičnim aktivnostima i snažnim rodoljubljem.⁵ Kako je istaknula vrsna poznavateljica njegova filološkoga djelovanja

Diana Stolac: „Ostao je zapamćen kao riječki filolog te je u hrvatskoj jezikoslovnoj povijesti cjelokupnost Kurelčevih standardoloških misli i prijedloga obuhvaćena pod nazivom riječka filološka škola.”⁶ U nju se ubrajanju njegovi riječki sljedbenici, poput povjesničara i slavista, doktora bogoslovlja, kanonika sv. Jeronima u Rimu i dopisnoga član JAZU/HAZU Ivana Crnčića/Črnčića (Dobrinj/Polje na Krku, 1830. – Rim, 1897.),⁷ prirodoslovca, filologa, profesora i književnika Vinka Pacela (Karlovac, 1825. – Karlovac, 1869),⁸ časnika austrougarske vojske, visokoga upravnog činovnika te velikoga župana u Požezi, Bjelovaru, Gospiću i Zagrebu, kao i književnika i jezikoslovca i pripadnika riječke filološke škole Budislava/Bude Budisavljevića (Bijelo polje kraj Korenice, 1843. – Zagreb, 1919.),⁹ književnika i političara Ivana Dežmana (Rijeka, 1841. – Zagreb, 1873.),¹⁰ bogoslova, katehete i prefekta sjemeništa u Senju, člana riječkoga gradskog zastupstva i zastupnika riječkoga kaptola u Hrvatskom saboru Ivana Fiamina (Volosko, 1833. – Rijeka, 1890.),¹¹ uglednoga riječkoga odvjetnika, jezikoslovca i aktivnoga člana Starčevićeve Stranke prava i saborskoga zastupnika Frana Pilepića (Rijeka, 1838. – Rijeka, 1890.)¹² i mnogih drugih. Potom je predavao staroslavenski jezik u Đakovačkom liceju (1861. – 1866.) i francuski na Kr. klasičnoj gimnaziji u Zagrebu (1866./1867.). Bio je redoviti član Jugoslavenske (danas Hrvatske) akademije znanosti i umjetnosti. Prikupljao je narodne pjesme, objavljivao stare tekstove i bavio se etimologijom. Zabilježene su brojne njegove rasprave vezane uz teoriju jezika i jezičnu praksu, što je svakako utjecalo na procese standardizacije i razriješilo brojne jezične dvojbe.¹³ Fran Kurelac preminuo je u Zagrebu 18. lipnja 1874. godine.

Proučavatelji povijesti nekadašnje riječke gimnazije slažu se u tome da je Kurelac pozitivno utjecao na učenike. Tako je Andrija Rački uputio na njegove velike zasluge, posebno

¹ Signatura Hrvatska (dalje: HR), Arhiv Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, Zagreb (dalje: AHZU), Osobni fond Frana Kurelca (dalje: OFFK), XV-8.

² O Franu Kurelcu: Pranjković, Ivo. Predgovor. Ljetopis Frana Kurelca; Bibliografija izdanja djela Frana Kurelca; Važnija literatura o Franu Kurelcu. // Fran Kurelac et al., Jezikoslovne rasprave i članci / priredio Ivo Pranjković. Zagreb: Matica hrvatska, 1999. Str. 11–25; Stolac, Diana. Riječki filološki portreti. Rijeka: Filozofski fakultet u Rijeci, 2006.; Stolac, Diana. Fran Kurelac i Fluminensia. // Fluminensia, 30(2018), 1, str. 17–40.

³ O tome nalazimo podatke u Zapisniku Službenih činov, po mistnomu Kr. Rēčke Gymnazie Ravniteljstvu tečaja Misecah Veljače, Ožujka i Travnja g. 1849. obavljenih: „Sl. Verhovno Naukah i Učionična Upraviteljstvo Zagrebačko pod danom 30. Sečnja t. g. br. 20. mēstnomu ovomu Gymnazie Ravniteljstvu obznanjuje, da pōkeh dob Šimun Heržić, naimenovani onomadne narodnoga našega Jezika pri ovdašnjoj Gymnazii Učitelj, povierene njemu Stolice odrekao se jest, ista Stolica s odlukom Visokog Banskog Vēča od 20a Sečnja t. g. 591./11. Franji Kurelcu pod istim uveti podeljena jest.” HR-APSHG, kut. 2.: 1822.-1850./PROTOCOLLUM, „Acta Directoralia Regii Gymnasii Fluminensis Tabulario illata decursu anni 1848/49”, br. 6/1849. U dopisu Josipa Bunjevca riječkom potkapetanu Giuseppeu Agostinu Tosoniju od 16. veljače 1849. stajalo je: „učitelju Franji Kurelcu u ime izvanrednih kod elementarne učione fondovah ista godišnja nagrada od 150 f. [forinti] iz peneznice ovoga grada izplatjati ima od dana uvedenja u učiteljsku službu.” Čop, Milivoj. Riječko školstvo (1848–1918). Rijeka: Izdavački centar Rijeka, 1988.

⁴ Kurelac, Fran. Fluminensia ili koječega na Rēci izgovorenâ, spēvanâ, prevedenâ i nasnovanâ, sv. IV. Zagreb: Biblioteka Matice hrvatske, 1927.

⁵ O djelu Frana Kurelca: Vince, Zlatko. Značenje Frana Kurelca kao jezikoslovca. // Rasprave Instituta za jezik, I(1968/1969), 221–369; Moguš, Milan. Povijest hrvatskoga književnoga jezika. Zagreb: Globus, 1993.

⁶ Stolac, Diana. Fran Kurelac i Fluminensia. Nav. dj., 17–40.

⁷ Usp. Smičiklas, Tadija. Dr. Ivan Črnčić. // Ljetopis JAZU za 1897.(1898), str. 244–262; Strčić, Mirjana; Strčić, Petar. Život i djelo dr. Ivana Črnčića (1830. – 1897.). Krk – Dobrinj: Povijesno društvo otoka Krka, 1997.

⁸ Stolac, Diana. Vinko Pacel – život i djelo. // Riječki filološki dani, knj. 6, Zbornik radova s međunarodnoga znanstvenoga skupa Riječki filološki dani / uredile Ines Srdoč-Konestra, Silvana Vranić. Rijeka: Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci, 2006. Str. 11–28.

⁹ Usp. Čelar, Josip. Bude Budisavljević. // Riječka revija 12(1963) 4, str. 279–284.

¹⁰ Polić, Maja; Smolčić, Ivona. Korespondencija Ivana Dežmana i Frana Kurelca. Novi priloz poznavanju literarnoga rada Ivana Dežmana. // Filologija 82(2024) 2, str. 131–160.

¹¹ Usp. Lukežić, Irvin. Pučki prosvjetitelj Fiamin. // Fluminensia I(1989), 1, str. 35–38.; Lukežić, Irvin. Ivan Fiamin. Crikvenica: Lubellus, 1996.; Polić, Maja; Dimnjašević, Tea. Korespondencija Ivana Fiamina s Franjom Račkim (1861. – 1889.). // Problemi sjevernog Jadrana 18(2020), str. 61–86.

¹² Usp. Lukežić, Irvin. Riječki kvartet. Rijeka: Filozofski fakultet, 2008.; Turkalj, Jasna. Pravaški pokret 1878. – 1887. Zagreb: Hrvatski institut za povijest, 2009.; Stolac, Diana. Riječki filološki portreti 2. Rijeka: Filozofski fakultet u Rijeci, 2022.

¹³ Neke su od njih: Kurelac, Fran. Recimo koju. Karlovac: Slova Pretnerova, 1860.; Kurelac, Fran. Fluminensia ili koječega na Rēci izgovorena, prevedena i nasnovana. Zagreb: Slovci Antuna Jakića, 1862.; Kurelac, Fran. Imena domaćih životin u Hrvatov a ponekle i Srbalj. Zagreb: Troškom Svetozara Galca, 1867.; Kurelac, Fran. Placiver ili: kako je tu misal izgovarao narod slovinski na jugu vsimi ve kovi. // Rad JAZU 3(1868), str. 183–206; Kurelac, Fran. O korenu teg i njegovih žilicah. // Rad JAZU 9(1869), str. 17–64; Kurelac, Fran. Silva ili koja su imena dubu, grmu i dubravi?. // Rad JAZU 12(1870), 31–86; Kurelac, Fran. Vlaške reči u jeziku našem. // Rad JAZU 12(1872a), str. 93–137; Kurelac, Fran. Stariji oblici samostavni. // Rad JAZU 20(1872b), str. 138–149; Kurelac, Fran. O glagolu objicere kako nam ga na našem jeziku izreči. // Rad JAZU 23(1873a), 204–211; Kurelac, Fran. Mulj govora nespretnâ i nepodobnâ nanešen na obale našega jezika ili: o barbarismih. // Rad JAZU 24(1873b), str. 1–48.

naglasivši poštovanje koje je uživao kod učenika.¹⁴ Prema zapisu Vinka Antića Kurelac je „zatalasao školsku omladinu, zadojio je nacionalnim duhom i pridobio za nacionalnu stvar. (...)”.¹⁵ Kako je vidljivo iz gimnazijskih ljetopisa, krajem riječkih školskih godina Kurelac je sastavljao prigodne govore koje su na završnim svečanostima čitali učenici. Iz njih, dodao je Antić, „(...) izbija hrvatska narodnost i njen jezik, patriotizam, odupiranje tuđinštini i odnarođivanju”. Kurelčevim djelovanjem u gimnaziji bavila se spomenuta D. Stolac, koja je istaknula da je Kurelac sa svojim učenicima imao poseban odnos te da je mnogima od njih bio uzor.¹⁶ Na istome je tragu i Irvin Lukežić, koji je naglasio: „Svoje je učenike koji su mu bili posebno privrženi očinski volio i pomagao im svojim savjetima, prenoseći na njih strast i ljubav prema hrvatskom jeziku i književnosti. (...) Svojim milim učenicima bio je Fran Kurelac istovremeno otac, stariji brat, mentor i prijatelj, odnosno pobratim, otkrivajući im i dijeleći s njima svoje najdublje osjećaje i želje, povjeravajući im se, kao i oni njemu, obostrano iskreno i otvorena srca.”¹⁷

Osim putem predavanja Kurelac je na učenike djelovao i prigodnim pozdravnim riječima, na koje mladost nije mogla ostati imuna. Primjerice, početkom školske 1849./1850. godine u svojem govoru istaknuo: „Dragi moji učenici! Vi ste sišli, i po dugom razstanku evo se hvala bogu opet vidimo – da ste mi zdravi! Da ste mi živi! Ja sam ne nadomestih ni starice majke ni sēdoga babajka; ali, ako mi bog bude u pomoć, gledat hću da vam budem učitelj što uzmožem bolji, prijatelj što mogu vjerniji; a vi mi budite, kako ste i bili, dobri učenici, vrlji Hrvati i počteni mladići”.¹⁸ Također, nacionalni duh kod učenika budio je napisima, primjerice u *Pozdrav učitelja hērvatskoga svojim učenicom na početku godine školske* Kurelac je naglasio: „(...) vi mi budite, kako ste i bili, dobri učenici, vērli Hrvati i pošteni mladići”.¹⁹ Posebnu pozornost izazvao je predgovor spomenutoj Kurelčevoj knjizi *Fluminensia koju je posvetio „dragim muževom i junošam, kojim na Rēci ja učiteljem bio”*.²⁰

KORESPONDENCIJA UPUĆENA FRANU KURELCU

U Osobnome fondu Frana Kurelca pohranjenom u Arhivu HAZU nalazi se devet pisama koja su Kurelcu uputila braća Jakšić. Riječ je o četiri pisma Adolfa Jakšića i pet pisama njegova brata Nikodema. U njima je evidentan odnos učitelja i učenika, odnosno osobe velikoga autoriteta i osobe koja tek kreće u život. Također, vidljivo je poštovanje koje je Kurelac uživao što zbog svojega znanja i učenja, što zbog veoma pozitivnoga utjecaja na navedene korespondente. Zahvaljujući V. Dukatu koji je objavio prijepise pet pisama koje je Kurelac poslao N. Jakšiću, navevši u bilješci da njihov sadržaj ne donosi ništa važno, ali da će biografu poslužiti za pobliže označavanje samoga Kurelca,²¹ lakše možemo uhvatiti nit njihove korespondencije, pa se u članku i na njih referiramo.

ADOLF JAKŠIĆ

Kurelcu se s četiri pisma javio pravnik, profesor i političar Adolf Jakšić (Ilok, 1845. – Begunje na Gorenjskem, 1913.), učenik nekadašnje Kraljevske više gimnazije u Rijeci, gdje je maturirao školske 1865./1866. godine.²² Sve ono što se kasnije u Jakšićevu životu događalo iznimno je neobično. Nakon studija prava tijekom kojega je prišao Stranci prava, Jakšić je radio kao odvjetnički vježbenik u Karlovcu i Zagrebu (1870. – 1871.). Sa skupinom mladih pravaša sukobljavao se s Eugenom Kvaternikom oko uređivanja stranačkoga glasila *Hervatska*. Uoči Rakovičke bune 1871. g. emigrirao je u Švicarsku te je u Ženevi navodno održavao veze s ruskim revolucionarom i političkim piscem Mihailom Aleksandrovičem Bakunjinom;²³ prema Vatroslavu Jagiću²⁴ ondje je namjeravao organizirati hrvatsku političku emigraciju. Njegova uloga u Rakovičkoj buni nije poznata. Godine 1872. došao je u Odesu te je uz pomoć V. Jagića i Baltazara Bogišića²⁵ dobio stipendiju za studij na Historijsko-filološkom institutu. U Sankt Peterburgu diplomirao je 1875. godine. Potom kao gimnazijski nastavnik predavao je u Vjaz'mi, Ekaterinoslavu (danas Dnipropetrovsk) i Tbilisiju. Nakon umirovljenja oko 1900. vratio se u Hrvatsku.

Iz naslova pisama „Čtovani i ljubljani učitelju!”, „Čtovani i ljubljani mi učitelju!”, „Premili moj učitelju!”, ili ozbiljnijim tonom „Štovani g. učitelju!”, kao i iz pozdrava „Čtuje Vas Vaš učenik”, „Vaš čtovatelj” i „Štuje Vas i pozdravlja Vaš učenik” vidljiva je velika naklonost A. Jakšića profesoru Kurelcu. Jednako tako naklonost se razaznaje i iz prve rečenice pisma koje mu je uputio 1867. godine: „Ako mi je za ičim žao, što sam iz Zagreba otiš'o, boli me od istâ,

²¹ Pisma mu je ustupio sam N. Jakšić. Riječ je o pet pisama sastavljenih od travnja 1868. do početka 1873. godine. Dukat, Vladoje. Iz Kurelčeve korespondencije. // Hrvatsko kolo 8(1927), str. 465–470.

²² O njemu: Dušević, Ratko. Leksikon istaknutih učenika gimnazije. Rijeka: Prva sušačka hrvatska gimnazija u Rijeci, 2017. Str. 111; Jakšić, Adolf. // Hrvatski biografski leksikon, mrežno izdanje, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2024. URL: <https://hbl.lzmk.hr/clanak/jaksic-adolf> (2024-10-1).

²³ Mihail Aleksandrovič Bakunjin (Prjamuhino, 1814. – Bern, 1876.) bio je ruski revolucionar i politički pisac. Bakunjin, Mihail Aleksandrovič. // Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2025. URL: <https://www.enciklopedija.hr/clanak/bakunjin-mihail-aleksandrovic> (2025-3-24).

²⁴ Vatroslav Jagić (Varaždin, 1838. – Beč, 1923.) bio je hrvatski slavist, član JAZU/HAZU. Jagić, Vatroslav. // Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2025. URL: <https://www.enciklopedija.hr/clanak/jagic-vatroslav> (2025-3-24).

²⁵ Baltazar/Baldo Bogišić (Cavtat, 20. XII. 1834 – Rijeka, 24. IV. 1908), hrvatski pravnik i etnograf, član JAZU/HAZU. Bogišić, Baldo. // Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2025. URL: <https://www.enciklopedija.hr/clanak/bogisic-baldo> (2025-3-24).

¹⁴ Rački, Andrija. Iz prošlosti Sušačke gimnazije. Prigodom 300. godišnjice (1627. – 1927.). Rijeka: Adamić, 2007. Str. 49, 50.

¹⁵ Antić, Vinko. Nacionalno-kulturno značenje riječko-sušačke gimnazije. // Izvještaj – posebno izdanje povodom 360. obljetnice gimnazije prve srednje škole u Rijeci i 40. obljetnice osnutka srednje škole za medicinske sestre. Rijeka: Gradska knjižnica Rijeka, 1987. Str. 47.

¹⁶ Isto, 18–19.

¹⁷ Lukežić, Irvin. Fran Kurelac i riječke slovinske knjige. Rijeka: Gradska knjižnica Rijeka, 2021. Str. 49–53.

¹⁸ Kurelac, Fran. *Fluminensia* ili koječega na Rēci izgovorenâ, spēvanâ, prevedenâ i nasnovanâ. Nav. dj., str. 9.

¹⁹ Weber, Adolfo; Mažuranić, Antun; Mesić, Matia. Ilirska čitanka za gornje gimnazije, knjiga druga. Beč: Ministarium für Cultus und Unterricht, 1860. Str. 151.

²⁰ Kurelac, Fran. *Fluminensia* ili koječega na Rēci izgovorenâ, spēvanâ, prevedenâ i nasnovanâ. Nav. dj., str. I.

što mi neima ovdě mog čtovanoga i preljubljenoga učitelja. Najsladji mi časi běhu, uz Vas boravećemu, er sam tada uvijek i srdcem i duhom udovoljen bio. A za sve to, ne mogu Vam drugim naplatiti, nego da Vam rekнем: da mi predobiste dušu, koja Vam uvěk zahvalna bude.”²⁶ Tom je prigodom istaknuo kako je tijekom posjeta Zagrebu svakodnevno očekivao najavlјenu Kurelčevu novu knjigu; kako je nije dočekao, zamolio ga je da mu je čim bude tiskana pošalje u Prag.²⁷ Pretpostavljamo da je riječ o knjizi *Imena domaćih životin u Hrvatov a ponekle i Srbalj*.²⁸ Knjiga je u međuvremenu stigla te Jakšić nije mogao skriti oduševljenje: „Sladko li nam bude trajati praznike uz mile glase stare slave hrvatske, koju Vi na sviet izvodite, da se ponosi potomak, da okrěpu i nadu u njoj nadje! Hvala Vam na daru!”²⁹ Kako je Kurelac imao financijskih problema,³⁰ Jakšić mu je nastojao pomoći pa je preuzeo obvezu da će knjige prodavati. U pismu mu je dostavio deset forinti za svoj primjerak.

Krajem iste godine Kurelac mu je poslao svoj tiskani prijevod knjige *De imitatione Christi* Tome Kempenca.³¹ Jakšić je na sebe preuzeo i njezinu prodaju te je svojemu učitelju javio da je deset primjeraka odmah rasprodao, a preostalih šest će, nadao se, uskoro. Kurelčev prijevod kod Jakšića je pobudio veliko zanimanje; tako je ispriповjedio učitelju da se u večernjim satima uhvatio čitanja, koje je očito potaknulo njegovo veliko zanimanje i potrajalo je do dugo u noć. Istaknuo je da ga mističko učenje fratra pustinjaka nije privlačilo, što je i očekivano s obzirom na to da „za mladenca, komu se sviet samo s liepe strane ukazuje, ne ima mnogo čara u krieposti ‘odricanja’”. Ipak, ono što ga je očaralo, bio je „(...) divni jezik, kojim ste Tomu okitio”, dodavši: „Meni se bar čini, da Vam je u toj knjizi jezik ljepši, neg’ u ikojem djelu, što ste do sele napisao. Toga nije Toma zaslužio.” Javljanje je iskoristio za čestitanje učiteljeva imendana koji je padao sljedećega dana, no smatrao je da to nije ni potrebno jer je učitelj znao da Jakšić mu uvijek želi sve dobro pa se pouzdavši u Boga ponadao da je vrijedan nazivati se Kurelčevim zahvalnim učenikom.

Novo pismo uslijedilo je tri godine poslije.³² Do Jakšića je došla vijest da je Kurelčevo zdravlje narušeno pa mu je zaželio da se doskora vrati potpuno zdrav te sa „dovršeni-mi pjesmami Ugarskih Hrvatov”.³³ Napomenuo je kako je Albrechtu, odnosno nakladniku djela predložio da Kurelcu pošalje dvadeset araka pjesama kako bi mogao napisati predgovor. Također, ranije je preuzeo prodaju Kurelčevih

Brojanic,³⁴ no većega interesa nije bilo te je prodao samo jedan primjerak. Ipak, Jakšić se nadao da će ostatak rasprodati na predstojećoj učiteljskoj skupštini.

NIKODEM JAKŠIĆ

Kurelcu se u razdoblju od 1867. do 1873. g. s pet pisama javio i mlađi brat A. Jakšića Nikodem (Ilok, 1850. – Zagreb, 1938.), pravnik i pravni doktorand s bečkom diplomom, kasnije zaposlen u sudovima i odvjetništvima u Osijeku, Vukovaru, Đakovu, Bjelovaru i Garešnici sve do 1885. godine, kada prelazi u Kraljevsko državno odvjetništvo u Zagrebu. Potom prelazi u nadodvjetništvo, a početkom 1892. imenovan je zamjenikom državnoga nadodvjetnika.³⁵ Ondje se zadržao pet godina, nakon čega je postao banski savjetnik u Unutarnjem odjelu Zemaljske vlade. Uoči Prvog svjetskog rata vodio je navedeni odjel, sve do umirovljenja 1915. godine. Sudjelovao je u pripremi više pravnih propisa, u izradi rječnika pravnih izraza u izdanju tadašnje JAZU, a još od studentskih dana bio je aktivan i u društvenome životu.

N. Jakšić pisma je uljudno naslovio s „Veleučeni gospodine!”, „Velma učeni gospodine!”, „Velma počtovani gospodine!”, „Velma počtovani gospodine!” i „Vele učeni gospodine!”, a završava ih s „jesam Vaš u ime osječke gimn. Omladine ponizan”, „Duboko Vas poštiva i najuljudnije pozdravlja Vaš pokorni”, „Vaš iskreni i zahvalni”, „Vele vas počtiva i od srca pozdravlja Vaš zahvalni” i „Vele Vas čtuje i od srca pozdravlja Vaš zahvalni”.

Korespondenciju Kurelca i N. Jakšića otvorio je Jakšić u prosincu 1867. godine. Inicijativa za javljanje potaknuta je, kako je Jakšić naveo, „plemenitim primierom” hrvatskih mladića koji su pismo popratili „malenim darom” s namjerom da Kurelcu olakšaju život „koji nam žalostna braća s’ tudje nebrige i nepravde biedna kazaše”.³⁶ Stoga mu se N. Jakšić obraća riječima: „Primate, velezaslužni gospodine, blagom voljom maleni al iskreni darak, primate ga, ko što prima ljubljeni otac od zahvalne dječice kiticu veselih ružic.” I nastavlјajuć: „Uvjeravajuć Vas o dubokom i iskrenom stovanju, te moleć u Vas i daljnu otčinsku ljubav hrvatskim junvšam, jesam Vas u ime osječke gimn. Omladine.”

Kurelčev odgovor poslan je u travnju sljedeće godine.³⁷ Odmah na početku istaknuo je da Nikodema ne poznaje, ali ako je nalik na svojeg starijeg brata koji mu je pružao pomoć, ne sumnja da mu Nikodem neće zamjeriti što mu šalje pošiljku knjiga namijenjenih rasprodaji, i to po cijeni od osamdeset kruna po komadu. Mnogo knjiga, kako je Kurelac napomenuo, namijenjeno je osječkim čitateljima te ga je zamolio da mu što prije javi ima li uopće za njih interesa. Očito da se Kurelcu žurilo pa ga je zamolio da prodaju izvrši prije kraja

²⁶ HR-AHAZU, OFFK, XV-8, Prag, 9. 11. 1867.

²⁷ Kurelac, Fran. Placere ili kako je tu misal izgovarao narod slovinski na jugu vsimi vėkovı knjige mu i života. Nav. dj.

²⁸ Usp. bilj. 14.

²⁹ HR-AHAZU, OFFK, XV-8, Prag, 26. 3. 1868.

³⁰ O tome usp.: Polić, Maja; Smolčić, Ivona. Korespondencija Ivana Dežmana i Frana Kurelca. Nav. dj. Str. 151.

³¹ Riječ je o prijevodu knjige Thomasa Kempisa *De imitatione Christi*, koju je pod naslovom *Stope Hristove* preveo Kurelac. Zagreb: Slovı Dragutina Albrechta, 1868.; HR-AHAZU, OFFK, XV-8, Gradac, 2. 12. 1868.

³² HR-AHAZU, OFFK, XV-8, Zagreb, 17. 8. 1871.

³³ Kurelac, Fran. Jačke ili narodne pesme prostoga i neprostoga puka hrvatskoga. Po župah Šoprunskoj, Mošonjskoj i Železnoj na Ugrih, zbirka Jačke ili narodne pėsme. Zagreb: Slovı Dragutina Albrechta, 1871. Riječ je o najopsežnijem Kurelčevu djelu, s predgovorom koji je zapravo uspjela putopisna proza.

³⁴ Riječ je o Kurelčevoj raspravi Brojanica ili Deset glagolskih zrnac t. j. deset razpravı o nėkojih glagolov naših. Zagreb: Slovı Dragutina Albrechta, 1871.

³⁵ O njemu više: Umırovljenje i previšnje odlikovanje dra. Jakšića // Srimenske novine 28(17. 3. 1915.), str. 1–2; Batorović, Mato. Iločani: kulturi, znanosti, prosvjeti. Vinkovci: Privlačika, 1990. Str. 56–57.

³⁶ HR-AHAZU, OFFK, XV-8, Osijek, 10. 12. 1867.

³⁷ Riječ je o pismu od 26. 4. 1868. Dukat, Vladoje. Iz Kurelčeve korespondencije. Str. 465.

školske godine kako bi se novac na vrijeme skupio. To je još jedna potvrda Kurelčeva lošeg materijalnog stanja.

Što se u međuvremenu događalo, nije nam poznato. Krajem siječnja 1871. uslijedilo je novo Jakšićevo pismo, očito potaknuto knjigom koju mu je Kurelac poslao. Jakšić „u dalekoj tuđini, koja je na vjek zubata bila na moj narod”, gdje se hrvatski, kako je istaknuo, gotovo i ne čuje, Kurelčevu knjigu na materinskom jeziku „u kojoj se čista hrvatska besjeda odzvanja” doživio je s velikim oduševljenjem istaknuvši kako su mu Kurelčeve knjige oduvijek prirasle srcu.³⁸ Njegovo stajalište vjerojatno su dijelili svi oni kojima je Kurelčeva pisana riječ bila dostupna. Ona, dodao je Jakšić, otvara sva hrvatska vrata, a posebno je cijene i u srcu nose mlađi ljudi. To je razlog Jakšićeva veselja kad je doznao da je Kurelac tiskao pjesme koje je prikupio po ugarsko-hrvatskim krajevima, pa je zamolio Kurelca da mu pošalje dvadesetak primjeraka kako bi ih podijelio prijateljima, a novac za njih poslat će mu čim ga skupi.³⁹ Jakšić se zanimao za g. Belana, o kojemu će Kurelac progovoriti u svojem sljedećem pismu.

Kurelcu je bilo drago čuti pozitivne riječi o svojem djelu pa je Jakšiću zahvalio na priznanju napomenuvši da je distribuciju knjiga preuzeo zagrebački knjižar Fidler, koji ih je trebao poslati u Beč.⁴⁰ S tugom mu se pojavao da je bio u Karlovcu na pogrebu Ivana Belana te mu je održao posmrtni govor.⁴¹ Dukat je u bilješci tumačio da je riječ o financijskoj perovođi koji je ujedno bio Kurelčeva desna ruka u svakodnevnici, a to je objašnjenje dobio od Jakšića. S obzirom na to da mu je u međuvremenu preminuo i dobar znanac, Kurelac je savjetovao Jakšiću: „Mladenci, živte mudro”.

U trećem pismu Kurelac je Jakšića izvijestio kako je prethodnoga dana u jutarnjim satima stigao u Zagreb.⁴² Na početku mu se požalio na loše putne veze, zbog čega je u Zagreb došao vrlo umoran, što je utjecalo na njegov životni i radni elan. Ondje je posjetio obitelj Janka Čakanica, potonjega profesora kaznenog prava na zagrebačkome Sveučilištu, i njegovu suprugu, prenijevši im informacije o njihovu sinu koji je u to doba boravio na studiju u Beču.

Kurelac mu je iz Beča poslao deset knjiga prijevoda *Stope Hristove*⁴³ te ga je zamolio da jednu knjigu odnese slavistu Franji Miklošiću,⁴⁴ jednu Katiću odnosno dr. Cattiju, inače uglednome liječniku iz Rijeke, a ostatak knjiga da rasproda po cijeni od pedeset kruna po komadu.⁴⁵ Osjetio je nedostatak spomenutoga Belana odnosno svojega „kvazi tajnika” kako ga je nazvao, koji mu je pomagao oko praktičnih

svakodnevnih poslova, pa se tako ponadao da će se na dan pisanja pisma naći s Bauerom, profesorom zagrebačke realke, koji će mu pomoći oko zamatanja knjiga koje je morao poslati. Istaknuo je kako njemu to ne polazi za rukom s obzirom na to da je to umjesto njega obavljao upravo Belan. Jakšića je zamolio da ode do učiteljice Marije Jambrišak,⁴⁶ i to što prije da stvar ne ode u zastaru i da ga ispriča što nije mogao doći k njoj, makar da je pozdravi. Detalje o tome nije naveo, ali pretpostavljamo da je Jakšić znao o čemu je riječ. Zamolio ga je da pozdravi članove Hrvatskoga đlačkoga društva „Velebit” u Beču, kojemu je Jakšić neko vrijeme bio predsjednik, zatim Huga Badalića,⁴⁷ spomenutoga Katića i ostale koje poznaje.

Dvadesetak dana poslije Jakšić je nestrpljivo zapisao kako čeka spomenuti prijevod, ali istoga „neima pa neima”.⁴⁸ Kurelčevu priču o putovanju Jakšić je primio veoma ležerno, napomenuvši kako se raduje što mu je putovanje bilo ugodno. Izvijestio je da ga je obradovala vijest njegova prijatelja iz Zagreba da je Kurelac dobro. Svoju naklonost Kurelcu izrazio je riječima: „Koliko je meni do Vašega zdravlja, nemogu Vam ni kazat, a da pravo rečem, Vaš boravak u Beču s nezdravlja čisto mi je u volji bio. Bilo mi je bar kojom tojom pokazat, koliko Vas na srcu čtujem”, zaželivši mu dobro zdravlje i dug život na radost hrvatskoga naroda i svih onih koji ga sa žarom poštuju. Podijelio je s Kurelcem kako ga je rastužila prigoda kojoj je toga dana morao nazočiti: pokop Dragutina Trinajstića, studenta četvrte godine prava, a sljedećega je dana pokopan drugi čestiti hrvatski mladić – Fran Speciarog, također student četvrte godine prava, koji je te godine sa studija u Zagrebu prešao na studij u Beč. Obojica su, kako je Jakšić pojasnio, gajili ljubav prema hrvatskome narodu i imali volju za rad. S njima je, kazao je, spomenuto društvo „Velebit” izgubilo dvojicu vrijednih članova. Isti nadnevak nosi i dopisnica iz Beča, kojom ga je Kurelac obavijestio da mu je iz Beča poslao pismo, međutim pobjoao se da ga ono nije zateklo na adresi.⁴⁹ Također, izrazio je bojazan da ni Bauerovo pismo koje je poslano nije stiglo. Bauer je poslao i knjige, s time da je Jakšić morao platiti poštarinu, pa se Kurelac ispričao da je bio kraj mjeseca i da je ostao bez novca, stoga je zamolio Jakšića da mu pošalje račun.

Na Božić tekuće godine Jakšić je imao potrebu zaželjeti Kurelcu sreću u novoj godini, uz želju da ga „zdravlje nenapušta i da mu sile neklonu”.⁵⁰ Razlog je tomu, objasnio je, činjenica da je Kurelac bio potreban hrvatskome narodu, najprije mladima koji su bili željni njegovih napisa jer upravo im on zna „ponajbolje taj mili hrvatski jezik uz

³⁸ HR-AHAZU, OFFK, XV-8, Beč, 31. 1. 1871.

³⁹ Kurelac, Fran. Jačke ili narodne pesme prostoga i neprostoga puka hrvatskoga. Nav. dj.

⁴⁰ Riječ je o pismu od 6. 2. 1872. Dukat, Vladoje. Iz Kurelčeve korespondencije. Str. 465.

⁴¹ Isto, str. 466.

⁴² Riječ je o pismu od 21. 11. 1872. Isto, str. 466, 467. Pismo nosi poseban naslov: „Dostojnomu i učenomu gospodinu Nikodimu Jakšiću slušatelju prava na sveučilištu u 4. godini”.

⁴³ Usp. bilj. 31.

⁴⁴ Franc/Franjo Miklošić, (Radomerščak pri Ljutomeru, 1813. – Beč, 1891) slovenski jezikoslovac i jedan od osnivača suvremene slavistike. Miklošić, Franc. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2025. URL: <https://www.enciklopedija.hr/clanak/miklosic-franc> (2025-3-24).

⁴⁵ Riječ je o pismu od 21. 11. 1872. Dukat, Vladoje. Iz Kurelčeve korespondencije. Str. 467.

⁴⁶ Marija Jambrišak, (Karlovac, 1847. – Zagreb, 1937), hrvatska pedagoginja i učiteljica, jedna od inicijatorica otvaranja Ženskoga liceja u Zagrebu 1892. godine. Jambrišak, Marija. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2025. URL: <https://www.enciklopedija.hr/clanak/jambrisak-marija> (2025-3-24).

⁴⁷ Badalić, Hugo. Hrvatski biografski leksikon (1983–2024), mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2025. URL: <https://hbl.lzmk.hr/clanak/badalic-hugo> (2025-3-24).

⁴⁸ HR-AHAZU, OFFK, XV-8, Beč, 7. 12. 1872.

⁴⁹ Riječ je o pismu od 7. 12. 1872. Dukat, Vladoje. Iz Kurelčeve korespondencije. Str. 468.

⁵⁰ HR-AHAZU, OFFK, XV-8, Beč, 25. 12. 1872.

srce privezat; žar Vaše besjede zna joj to mladjahno srdašce ponajbolje razpalit, dušu joj uzdvignut". Iz tog razloga hrvatska ga je mladež nosila u srcu i željela da poživi još dugo. Iskoristio je prigodu da mu javi kako je razdijelio djelo *Jačke*, ali je skupio tek četrnaest forinti. Bio je razočaran ispričama koje je dobio, ali je razumno reagirao shvativši da nema druge nego čekati. Također, javio mu je da je u međuvremenu primio dvanaest komada *Stopa Hristovih*,⁵¹ od kojih je jedan predao Miklošiću, a drugi Katiću, prenijevši mu njihove zahvale. Na Kurelčevu radost izvijestio ga je da su Badnjak proslavili „ugodno i veselo” u kneževom dvoru/Fürstenhofu gdje su se sastali članovi „Velebita” i „Slovenije”, a u goste su im došli Poljaci, Česi i Srbi. „Tu se svi jezici slovinski odzvanjali a kad nas komesar ostavio pala je i pokoja vatrenija. Davno se Slovini u Beču tako u kolu sastali nisu.”

Kurelac, očito zahvalan na sadržaju pisma, rezigniranim ga je tonom zamolio da mu jezika ne hvali objasnivši da mu je s obzirom na stariju dob sve izvjetirilo.⁵² Naime, sredinom siječnja trebao je proslaviti šezdeset i drugi rođendan, što mu je očito teško padalo. Požalio mu se na financijsku situaciju i na s time povezani zdravstveni slučaj koji mu se dogodio. Naime, tijekom jedne šetnje tekla mu je krv iz nosa i pokapala svu odjeću.⁵³ Kako se to nije moglo oprati, bio je primoran kupiti novu odjeću, što je za njega bio problem jer nije bio pri novcu. Pohvalio se kako je Novu godinu proslavio u društvu sa Slovencima, preporučivši Jakšiću da gleda i njeguje što veću ljubav i slogu sa drugim Slavenima ma kakvi oni bili. Također, reagirao je na Jakšićevu izjavu da mu je „mladenčad Velebitska dobra i naklonjena” te ga je zamolio da im uzvratiti da im uzvrća ljubavlju koja mu je „sada pod visoku starost tim milija, što nam je, kako uvidjam, potrebitija, da ove teške stogove gnjusa, sramote i izdajstva iz našeg dvorišta izvezemo i čim drugim okitimo, što bi našoj umrcvarenoj duši ugoditi i okrepiť ju moglo”.

Mjesec dana poslije Jakšić, svjestan Kurelčeve loše financijske situacije, ispričao se što se ranije nije javio, izrazivši nezadovoljstvo što su njegovi prijatelji otezali s davanjem novca za knjigu, dodajući: „Nikad lepše no da je smrt tako brza svojim dohodom kao prijatelji moji plaćanjem.”⁵⁴ Požalio se da mu ni na dan slanja pisma nisu svi platili, a pet forinti koje je prikupio dobio je teškom mukom. Prenio mu je kako je srpsko društvo „Zora” slavilo slavu sv. Savi, pa su se okupili brojni Slaveni sa sjevera i juga. Jakšić je sudjelovao u ime „Velebita” i Hrvata. Tako je bilo pjevanja i bratskoga zdravljenja, a zaplesalo se i kolo. Toj živosti čudili su se konobari i kuharice, posebice gajdama koje su pozivale u kolo, pa su se i oni priključili. Osobito ga se dojmila scena: „Gajde u Beču a u kolu uz beshnog kolovodju treska se debela bečka kuharica – ja malo nepukoh od smeha”. Prenio mu je i riječi predsjednika „Zore” koji je kazao da je osob-

ni interes motiv djelovanja svakog pojedinca, a sam Jakšić opazio je kako su „mladi Srbi jako prionuli uz materijalnu nauku, što se danas tako živo iztakla”. Navedeno mu ipak nije bilo po volji jer: „Lepo je, da čovjek o svačemu promišlja, nu tužno je kad mlad čovjek uzme tvrdit da ‘lični interes’ čovjeka na rad goni. Uzmeš li to tvrdit, oteo si čovjeku ono, što ga u radu i pregnuću uznaša, oteo si mu čtovanje.” Također je smatrao: „Ako i prianjamo uz mnogu istinu, što ju moderna materijalna nauka na svēt iznijela, nikad tako duboko nezagreznusmo, da bismo se samo onda na rad dali, kad bi nam to u hatar išlo.” Na to je riječ uzeo novi govornik iskazavši vrlo malo poštovanja „prosvēti i slobodi”, a poslije njega je o hrvatskoj knjizi i prosvēti progovorio Jakšić. Nakon njega riječ je uzeo neki Slovenac koji se osvrnuo na zajednicu slavenskoga juga istaknuvši ljubavi i potporu drugih Slavena za svoj nemoćan narod. Druženje je potrajalo do ponoći, a svi su se razišli u radosti. Jakšić je zaključio kako je krasno „kad se svoj sa svojim u tudjini sastane i porazgovori”. Pismo je završio upitom o nedavnom Kurelčevu zdravstvenom problemu.

ZAKLJUČAK

Na temelju istraživanja korespondencije Frana Kurelca s braćom Adolfom i Nikodemom Jakšićem rad ističe njegovu ulogu u oblikovanju intelektualne i nacionalne svijesti navedenih pojedinaca. Analizom pisama vidljiv je Kurelčev utjecaj kao filologa, učitelja i domoljuba, što svjedoči o njegovu značajnom doprinosu hrvatskoj jezičnoj standardizaciji i kulturnoj povijesti. Suradnjom i mentorstvom Kurelac je poticao mladiće na promicanje hrvatskoga jezika i identiteta, ostavivši neizbrisiv trag u razvoju hrvatske kulturne i intelektualne scene.

⁵¹ Kurelac, Fran. *Stope Hristove / što ih nekad napisao na jeziku latinskom Toma Hammerken, a sad ih na hrvatski jezik preveo Fran Kurelac*. Nav. dj.

⁵² Riječ je o pismu od 3. 1. 1873. Dukat, Vladoje. Iz Kurelčeve korespondencije. Str. 468. Isto, str. 469.

⁵⁴ HR-AHAZU, OFFK, XV-8, Beč, 3. 2. 1873.

BIBLIOGRAFIJA

ARHIVSKI IZVORI

Hrvatska, Arhiv Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, Zagreb, *Osobni fond Frana Kurelca* (HR, AHAZU, OFFK), XV-8.

- HR-AHAZU, OFFK, XV-8, Prag, 9. 11. 1867.
- HR-AHAZU, OFFK, XV-8, Osijek, 10. 12. 1867.
- HR-AHAZU, OFFK, XV-8, Prag, 26. 3. 1868.
- HR-AHAZU, OFFK, XV-8, Gradac, 2. 12. 1868.
- HR-AHAZU, OFFK, XV-8, Zagreb, 17. 8. 1871.
- HR-AHAZU, OFFK, XV-8, Beč, 31. 1. 1871.
- HR-AHAZU, OFFK, XV-8, Beč, 7. 12. 1872.
- HR-AHAZU, OFFK, XV-8, Beč, 25. 12. 1872.
- HR-AHAZU, OFFK, XV-8, Beč, 3. 2. 1873.

HR-APSHG, kut. 2.: 1822.-1850./PROTOCOLLUM, „Acta Directoralia Regii Gymnasii Fluminensis Tabulario illata decursu anni 1848/49”, br. 6/1849.

- Zapisnik Službenih Činov, po mistnomu Kr. Rěčke Gymnazie Ravniteljstvu tečaja Misecah Veljače, Ožujka i Travnja g. 1849. obavljenih: „Sl. Verhovno Naukah i Učionicah Upraviteljstvo Zagrebačko pod danom 30. Sečnja t. g. br. 20. městnomu ovomu Gymnazie Ravniteljstvu obznanjuje, da poken dob Šimun Heržić, naimenovani onomadne narodnoga našega Jezika pri ovdašnjoj Gymnazii Učitelj, povierene njemu Stolice odrekao se jest, ista Stolica s odlukom Visokog Banskog Věća od 20a Sečnja t. g. 591./11. Franji Kurelcu pod istimi uveti podeljena jest.”

IZVORI I LITERATURA

Antić, Vinko. Nacionalno-kulturno značenje riječko-sušačke gimnazije. // Izvještaj – posebno izdanje povodom 360. obljetnice gimnazije prve srednje škole u Rijeci i 40. obljetnice osnutka srednje škole za medicinske sestre. Rijeka: Gradska knjižnica Rijeka, 1987. Str. 47.

Batorović, Mato. Iločani: kulturi, znanosti, prosvjeti. Vinokovci: Privlačica, 1990. Str. 56–57.

Bibliografija izdanja djela Frana Kurelca; Važnija literatura o Franu Kurelcu. // Fran Kurelac et al., Jezikoslovne rasprave i članci / priredio Ivo Pranjković. Zagreb: Matica hrvatska, 1999. Str. 11–25.

Čelar, Josip. Bude Budisavljević. // Riječka revija 12(1963) 4, str.279-284.

Čop, Milivoj. Riječko školstvo (1848–1918). Rijeka : Izdavački centar Rijeka, 1988.

Dukat, Vladoje. Iz Kurelčeve korespondencije. // Hrvatsko kolo 8(1927), str. 465–470.

Dušević, Ratko. Leksikon istaknutih učenika gimnazije. Rijeka: Prva sušačka hrvatska gimnazija u Rijeci, 2017. Str. 111.

Kurelac, Fran. Recimo koju. Karlovac: Slova Pretnerova, 1860.

Kurelac, Fran. Fluminensia ili koječega na Rěci izgovorena, prevedena i nasnovana. Zagreb: Slovi Antuna Jakića, 1862.

Kurelac, Fran. Imena domaćih životin u Hrvatov a ponekle i Srbalj. Zagreb: Troškom Svetozara Galca, 1867.

Kurelac, Fran. Placere ili: kako je tu misal izgovarao narod slovinski na jugu vsimi večkovi. // Rad JAZU 3(1868), str. 183–206.

Kurelac, Fran. Stope Hristove. Zagreb: Slovi Dragutina Albrechta, 1868.

Kurelac, Fran. O korenu teg i njegovih žilicah. // Rad JAZU 9(1869), str. 17–64.

Kurelac, Fran. Silva ili koja su imena dubu, grmu i dubravi?. // Rad JAZU 12(1870), 31–86.

Kurelac, Fran. Brojanica ili Deset glagolskih zrnac t. j. deset razpravic o nekojih glagolov naših. Zagreb: Slovi Dragutina Albrechta, 1871.

Kurelac, Fran. Jačke ili narodne pesme prostoga i neprostoga puka hrvatskoga. Po župah Šoprunskoj, Mošonjskoj i Železnoj na Ugrih, zbirka Jačke ili narodne pėsme. Zagreb: Slovi Dragutina Albrechta, 1871.

Kurelac, Fran. Vlaške reči u jeziku našem. // Rad JAZU 12(1872a), str. 93–137.

Kurelac, Fran. Stariji oblici samostavni. // Rad JAZU 20(1872b), str. 138–149.

Kurelac, Fran. O glagolu objicere kako nam ga na našem jeziku izreći. // Rad JAZU 23(1873a), 204–211.

Kurelac, Fran. Mulj govora nespretnâ i nepodobnâ nanešen na obale našega jezika ili: o barbarismih. // Rad JAZU 24(1873b), str. 1–48.

Kurelac, Fran. Fluminensia ili koječega na Rěci izgovorenâ, spěvanâ, prevedenâ i nasnovanâ, sv. IV. Zagreb: Biblioteka Matice hrvatske, 1927.

Lukežić, Irvin. Pučki prosvjetitelj Fiamin. // Fluminensia 1(1989), 1, str. 35–38.

Lukežić, Irvin. Ivan Fiamin. Crikvenica: Lubellus, 1996.

Lukežić, Irvin. Riječki kvartet. Rijeka: Filozofski fakultet, 2008.

Lukežić, Irvin. Fran Kurelac i riječke slovinske knjige. Rijeka: Gradska knjižnica Rijeka, 2021. Str. 49–53.

Moguš, Milan. Povijest hrvatskoga književnoga jezika. Zagreb: Globus, 1993.

Polić, Maja; Dimnjašević, Tea, Korespondencija Ivana Fiamina s Franjom Račkim (1861. – 1889.). // Problemi sjevernog Jadrana 18(2020), str. 61–86.

Polić, Maja; Smolčić, Ivona. Korespondencija Ivana Dežmana i Frana Kurelca. Novi prilozi poznavanju literarnoga rada Ivana Dežmana. // Filologija 82(2024) 2, str. 131–160.

Rački, Andrija. Iz prošlosti Sušačke gimnazije. Prigodom 300. godišnjice (1627. – 1927.). Rijeka: Adamić, 2007. Str. 49, 50.

Smičiklas, Tadija. Dr. Ivan Črnčić. // Ljetopis JAZU za 1897.(1898), str. 244–262.

Stolac, Diana. Fran Kurelac i Fluminensia. // Fluminensia, 30(2018), 1, str. 17–40.

Stolac, Diana. Riječki filološki portreti. Rijeka: Filozofski fakultet u Rijeci, 2006.

Stolac, Diana. Vinko Pacel – život i djelo. // Riječki filološki dani, knj. 6, Zbornik radova s međunarodnoga znanstvenoga skupa Riječki filološki dani / uredile Ines Srdoč-Koneštra, Silvana Vranić. Rijeka: Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci, 2006. Str. 11–28.

Stolac, Diana. Riječki filološki portreti 2. Rijeka: Filozofski fakultet u Rijeci, 2022.

Strčić, Mirjana; Strčić, Petar. Život i djelo dr. Ivana Črnčića (1830. – 1897.). Krk – Dobrinj: Povijesno društvo otoka Krka, 1997.

Turkalj, Jasna. Pravaški pokret 1878. – 1887. Zagreb: Hrvatski institut za povijest, 2009.

Vince, Zlatko. Značenje Frana Kurelca kao jezikoslovca. // Rasprave Instituta za jezik, I(1968/1969), 221–369;

Weber, Adolfo; Mažuranić, Antun; Mesić, Matia. Ilirska čitanka za gornje gimnazije, knjiga druga. Beč : Ministerium für Cultus und Unterricht, 1860. Str. 151.

NOVINSKI ČLANAK

Umirovljenje i previšnje odlikovanje dra. Jakšića // Srijemske novine 28(17. 3. 1915.), str. 1–2.

MREŽNE STRANICE:

Badalić, Hugo. Hrvatski biografski leksikon (1983–2024), mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2025. URL: <https://hbl.lzmk.hr/clanak/badalic-hugo> (2025-3-24).

Bakunjin, Mihail Aleksandrovič. // Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2025. URL: <https://www.enciklopedija.hr/clanak/bakunjin-mihail-aleksandrovic> (2025-3-24).

Bogišić, Baldo. // Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2025. URL: <https://www.enciklopedija.hr/clanak/bogisic-baldo> (2025-3-24).

Jagić, Vatroslav. // Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2025. URL: <https://www.enciklopedija.hr/clanak/jagic-vatroslav> (2025-3-24).

Jakšić, Adolf. // Hrvatski biografski leksikon, mrežno izdanje, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2024. URL: <https://hbl.lzmk.hr/clanak/jaksic-adolf> (2024-10-1).

Jambrišak, Marija. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2025. URL: <https://www.enciklopedija.hr/clanak/jambrisak-marija> (2025-3-24).

Miklošić, Franc. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2025. URL: <https://www.enciklopedija.hr/clanak/miklosic-franc> (2025-3-24).

ECHOES OF FRAN KURELAC'S WORK THROUGH COLLABORATION WITH BROTHERS JAKŠIĆ FROM ILOK

SUMMARY

This paper examines the influence of Croatian philologist Fran Kurelac (Bruvno in Lika, 1811 – Zagreb, 1874) on the intellectual development and national consciousness of brothers Jakšić from Ilok. The foundation of the research lies in the analysis of correspondence, which highlights Kurelac's role as a teacher and patriot, as well as his contribution to linguistic standardization and Croatian cultural history. Despite extensive studies on his work, this paper emphasizes a lesser-known dimension of his relationships with two brothers from eastern Croatia, offering new insights into his pedagogical and social connections.

Keywords: Fran Kurelac, Adolf Jakšić, Nikodem Jakšić, Ilok